

УДК 334.716-043.86

DOI: <https://doi.org/10.46644/2708-1834/2020-02.6>**Стоєв В.Л.**

кандидат економічних наук, доцент,
*Інженерний інститут
Запорізького національного університету*
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4933-2992>

Коваленко Є.С.

магістрант,
*Інженерний інститут
Запорізького національного університету*

Stoiev Volodymyr, Kovalenko Yevgen*Engineering Institute of Zaporizhzhia National University*

КОМПОНЕНТНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА»: ІННОВАЦІЙНО ОРІЄНТОВАНИЙ КОНТЕКСТ

COMPONENT ANALYSIS OF THE ENTERPRISE DEVELOPMENT: INNOVATIVE ORIENTED CONTEXT

У статті досліджено і здійснено компонентний аналіз поняття «розвиток», а також обґрунтовано інноваційно орієнтований контекст його трактування. Установлено зміст розвитку в розрізі складників формування дефініції: формату, процесу, досягнення результату. Визначено інноваційно орієнтований контекст тлумачення видів розвитку підприємства, запропоновано, з урахуванням трактування інновації як континууму у функціонування підприємства в прогресивному розвитку, інноваційно орієнтований розвиток підприємства вважати інтегратором видів розвитку та розуміти як стан функціонування підприємства в керованому русі інноваційного континууму, у процесі якого постійно гармонізуються та вирівнюються, за рівнем та напрямом інноваційна асиметрія функціональних складників середовища виробничо-економічної системи.

Ключові слова: розвиток підприємства, вид розвитку, інноваційно орієнтований розвиток, компонентний аналіз.

В статье исследовано и осуществлен компонентный анализ понятия «развитие» и обоснованию инновационно ориентированного контекста его трактовки. Установлено содержание развития в разрезе составляющих формирования дефиниции: формата, процесса, достижения результата. Определен инновационно ориентированный контекст толкования видов развития предприятия, предложено, с учетом трактовки инновации как континуума в функционировании предприятия в прогрессивном развитии, инновационно ориентированное развитие предприятия считать интегратором видов развития и понимать как состояние функционирования предприятия в управляемом движении инновационного континуума, в процессе которого постоянно гармонизируются и выравниваются по уровню и направлению инновационная асимметрия функциональных составляющих среды производственно-экономической системы.

Ключевые слова: развитие предприятия, вид развития, инновационно ориентированное развитие, компонентный анализ.

The research is dedicated to the componential analysis of the concept of “development” and the substantiation of the innovation-oriented context of its treatment. The content of development in the context of the components of the formation of the definition is established: format, process, achievement. It is determined that an innovative economy is an economy based on the constant interaction of knowledge and technologies based on the generated innovative potential, the result of which is high innovation activity in national and international markets for innovative products,

and an innovation-oriented economy is an economy that is ready for the interaction of knowledge and technologies through creation of sufficient innovative potential and the existing innovative susceptibility of society. Innovation-oriented development can be considered as innovation-oriented development, development driven by innovation, or development aimed at innovation, development that combines form changes and evolutionary processes. Innovatively oriented enterprise development is a state of functioning in the controlled movement of the innovation continuum, during which the innovative asymmetry of the functional components of the environment of the production and economic system is constantly harmonized and aligned in level and direction. Innovatively oriented development in accordance with the selected three-component system of definition wording can be specified as follows: according to format: state of growth, the essence of the functioning of the production and economic system, ideologically aimed at progressive development; according to the process: the development process is determined by the selected type of development (economic, sustainable, innovative) in the controlled movement of the innovation continuum; according to the results: a distinctive aspect of innovation-oriented development is its expression through a cycle or ordered chaos, the determining result of development is a new state of functioning, a new level of ability of the production and economic system.

Key words: enterprise development, type of enterprise development, innovation-oriented development, component analysis.

Постановка проблеми. Розвиток підприємств, а особливо промислових, є специфічним процесом, центральним осередком якого є трансформація виробничої системи, паралельно із підтримувальними – економічною, фінансовою, управлінсько-організаційною, у стан, що має суттєві відмінності від попереднього. Змінність умов функціонування підприємств, чинників впливу на ефективність їхньої діяльності визначають потребу розглянути інноваційно орієнтований контекст трактування розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний обсяг досліджень науковці присвятили розгляду розвитку як економічної категорії [3; 4; 6; 7] Крім цього, у центрі уваги дослідників перебувають різні види розвитку, зокрема О. Шубравська [8], К. Іванчук [12] розглядають сталий та стійкий економічний розвиток відповідно, О.М. Москаленко [11] – випереджальний економічний розвиток; Ю.А. Плуґіна [9] – інтелектуальний; М.Е. Касс [13], А.М. Турило, О.А. Зінченко, А.А. Турило [14] досліджують інноваційний розвиток; О.В. Корнух [15] розкриває зміст економіко-інноваційного розвитку, а Б.Є. Большаков, Є.Ф. Шамаєва [16] – стійкого інноваційного розвитку. Експлікація наукових досліджень

виявила потребу в компонентному аналізі поняття «розвиток», а саме «розвиток підприємства», для виявлення та обґрунтування інноваційно орієнтованого контексту, включно з видовою класифікацією.

Постановка завдання. Метою дослідження є компонентний аналіз поняття «розвиток» та обґрунтування інноваційно орієнтованого контексту його трактування з формалізацією дефініції «інноваційно орієнтований розвиток».

Виклад основного матеріалу дослідження. Більшість науковців визначає розвиток як позитивну динаміку, тобто зосереджує дослідження на прогресивному розвитку. Прогресивний розвиток є типом розвитку, для якого характерний перехід із нижчого рівня на вищий, від менш досконалого до досконалішого [1].

Формування науково-теоретичного трактування поняття «розвиток підприємства» здійснюється в розрізі компонентних складників: формату, тобто причинно-наслідкового напрямку, що закладається в дефініцію; процесу досягнення, який відображає контекст руху підприємства в розвитку; результату – цільового ефекту досягнення. Відповідно до першого компонентного складника, тобто за форматом, розвиток підприємства визначають як:

– перехід від нижчого рівня функціонування на вищий («...зміна діяльності для переходу на вищий, якісніший, рівень виконуваних функцій, структури організації, на випуск нової продукції» [2, с. 172]; «ведуть до переходу та фіксації підприємства в різних організаційно-економічних станах» [3, с. 35]);

– перехід в нову форму функціонування (зміна стану) («процес зміни стану об'єкта» [4, с. 5]; «перехід у новий якісно-кількісний стан у часі» [5]; «переведенням в новий атрактор функціонування» [6, с. 43]; «зміна станів підприємства, кожний з яких є якісно іншим за попередній» [7, с. 22]; «процес переходу системи з одного стану в інший» [8, с. 11]).

Тобто розвиток є певним процесом, переходом виробничо-економічної системи на новий рівень чи в новий стан. Таке розуміння поняття «розвиток» має векторну спрямованість і свідчить, що в процесі розвитку підприємство не може перебувати в стані «статичності» і постійно динамічно прогресує, підвищуючи свій рівень або змінюючи стан.

За другим компонентним складником – процесом розвитку – у результаті узагальнення досліджень, можна виділити низку ознак, які безпосередньо відображають процес:

– зміна якостей. Науковці визначають, що процес розвитку здійснюється на підставі зміни якостей, а кількісні зміни мають другорядну роль (Ю.А. Плугіна [9, с. 14]); Н.В. Афанасьєв, В.Д. Рогожин, В.І. Рудика [10, с. 17]);

– зміна якісних та кількісних характеристик («супроводжується зміною її якісних і кількісних характеристик» [8, с. 11]);

– зміна структурних характеристик («...змін і підвищення складності структури й складу») [11, с. 13]; «...завдяки зміні кількісних і структурних характеристик техніко-технологічних, організаційно-комунікаційних, фінансово-економічних ресурсів» [9, с. 15]);

– зміна цілей існування. Дослідниця О.В. Раєвнева зазначає, що процес розвитку «характеризується перманентною зміною глобальних цілей його існування» [6, с. 108];

– зміна стану. Наприклад, В.І. Довбенко під розвитком розуміє «процес зміни стану

об'єкта поліпшенням (вдосконаленням) його характеристик та якісного, кількісного нарощення параметрів» [4, с. 500].

Отже, процес розвитку – це якісні, кількісні перетворення зі зміною структурних характеристик та цілей існування.

Результатами розвитку більшість науковців вважає такі:

– зменшення впливу зовнішнього середовища через опір, стійкість, адаптивність тощо («...перешкоджати руйнівному впливу зовнішнього середовища» [11, с. 13]; «...підвищується опірність дестабілізуючому впливу зовнішнього середовища» [12, с. 87]). Підґрунтям визначення такого результату (цільового ефекту) розвитку, на наш погляд, є зниження рівня залежного розвитку;

– підвищення значущості підприємства. Такий результат розвитку виділяє Е.Е. Науменко: «...сприяє розширенню діяльності та збільшенню значущості підприємства як в економічному, так і в соціально-політичному середовищі» [13, с. 161];

– збільшення можливостей. У розвитку вбачають збільшення можливостей підприємства, зокрема П.В. Арістархов зазначає, що це процес, під час якого збільшуються можливості підприємства у виробництві товарів та послуг [14, с. 15];

– ефективність функціонування. Такий результат розвитку визначають В. А. Забродський, М.А. Кизим («...підвищується ефективність функціонування» [11, с. 13].

Протилежною спрямованістю прогресивному розвитку визначається регресивний. Регресивний розвиток не завжди призводить до зниження економічного зростання і не виступає чинником деградації підприємства. Напрямок розвитку, прогресивний чи регресивний, залежить від реакції елементів середовища організації на ці дії.

Отже, розвитком підприємства вважається перехід від одного стану до іншого, від однієї форми до іншої. На наш погляд, крім зазначеного, під «розвитком підприємства» має розумітися і стан функціонування підприємства, що характеризується динамічною гармонізацією рівнів елементів, підсистем, суб'єктів та об'єктів середовища

організації. За динамічної гармонізації кожна окрема одиниця досягає рівня іншої одиниці виробничо-економічної системи, що взаємодіє з нею, завдяки їх впливу одна на одну, що зумовлює порушення рівноваги.

Види розвитку науковці розрізняють за змістовим характером та інструментами його реалізації. Вихідними видами розвитку можна вважати економічний, сталий (стійкий), інноваційний.

1. Економічний розвиток у наукових джерелах визначають як: а) економічний складник загального розвитку; б) цілісний розвиток, який об'єднує інші види розвитку:

а) економічний складник життєдіяльності підприємства в усіх проявах і формах, протягом життєвого циклу, що здійснюється під впливом екзогенних та ендегенних чинників з орієнтацією на поставлену мету [15, с. 72];

б) економічний розвиток визначають як багатофакторний процес, що відбиває як еволюцію господарського механізму, так і зміну на цій підставі економічних систем [16, с. 69].

Досліджуючи економічний розвиток, науковці зосереджують увагу на теорії випереджального економічного розвитку, що є специфічною інституційною формою економічного розвитку [11, с. 7]. Економічний розвиток, на відміну від економічного зростання, передбачає застосування інноваційних технологій, підходів та інструментів для здійснення трансформаційних змін, інноваційний рівень яких поглиблюються за випереджального економічного розвитку.

Визнання підприємства економічною системою виводить науковців на трактування розвитку в контексті соціально-економічного розвитку, під яким розуміють цілісну сукупність взаємопов'язаних соціальних і економічних інститутів (суб'єктів) та відносин, що взаємодіють, з приводу розподілу й споживання матеріальних й нематеріальних ресурсів, виробництва, розподілу, обміну й споживання товарів і послуг [8, с. 56]. Потрібно підкреслити, що у трактуваннях соціально-економічного розвитку та шляхів його досягнення присутня іннова-

ційна орієнтованість на використання нематеріальних ресурсів, креативності працівників тощо.

2. Сійкий розвиток. Сійкий розвиток уважать розвитком, що самопідтримується. Це розвиток, який задовольняє потреби теперішнього часу, але не ставить під загрозу спроможність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби [12, с. 1275]. Так, К.О. Іванчук трактує цей вид розвитку як зміну підприємством свого якісного стану за визначеним вектором і траєкторією з метою підвищення гнучкості та адаптивності, що відбувається в просторі сійкого функціонування, коли підприємство в результаті розвитку не наближається до межі втрати сійкості або ж швидко повертається до рівноважного стану [2, с. 86]. Як зазначає К.А. Бармута, основою сійкого розвитку слугує активна інноваційна діяльність, потрібна для забезпечення конкурентоспроможності підприємства в довгостроковій перспективі, а безпосередньо сійкий розвиток є логічним продовженням та результатом інноваційного розвитку [12, с. 34]. Отже, основними аспектами сійкого розвитку є його самопідтримка, самоорганізація, наявність інноваційної діяльності.

3. Інноваційний розвиток. У дослідженнях науковців інноваційний розвиток окреслено неоднозначно. Дослідники віддають перевагу процесному базису в його трактуванні. Так, М.Е. Касс інноваційним розвитком вважає процеси інноваційних перетворень на підприємстві, а також закономірно та послідовно здійснювані процеси конкретних заходів [13, с. 11]. Однак наукова думка транспонується до просторово-середовищного розуміння інноваційного розвитку. Нариклад, А.М. Турило, О.А. Зінченко, А.А. Турило інноваційний розвиток вважають економічним законом ринкової системи господарювання. Розвиток є абстрактним поняттям, оскільки містить певні узагальнювальні властивості, притаманні різним формам прояву цієї категорії в просторі та часі; є невід'ємною частиною об'єктивного природно-історичного процесу розвитку суспільства і тому сам висту-

пає об'єктивним процесом і об'єктивною категорією; як економічний закон функціонування та розвитку певної економічної системи має об'єктивний характер ще й тому, що існує і діє незалежно від свідомості та волі людей [14, с. 33]. Отже, інноваційний розвиток з економічної категорії переходить у форму економічного закону.

Аналіз наведеного понятійного апарату за видами розвитку дає змогу підкреслити вагому характерну особливість – вираження одного типу розвитку із застосуванням інших (економічний з інноваційним умістом, поєднання інноваційного із стійким розвитком). Ця особливість окреслює концепт розвитку – будь-який тип розвитку підприємства є комплектною формою різних видів розвитку, із перевагою певного конкретизованого в ідеології та філософії функціонування підприємства.

Трансформування інноваційного розвитку з категорії в закон зумовлює комплектність різних видів розвитку з інноваційним. Так, О.В. Корнух, досліджуючи економіко-інноваційний розвиток корпорацій, довів, що економічний та інноваційний розвиток логічно інтегруються в категорію «економіко-інноваційний розвиток підприємства» і потрактував його як категорію, що характеризує постійний динамічний процес якісних змін економічного складника життєдіяльності корпорації, зумовлений рівнем інноваційності всіх його напрямів для забезпечення економічного зростання в межах обраної місії, прийнятої мотивації та інтелектуалізації діяльності [15, с. 76].

Як відомо, інновації дестабілізують стійке функціонування системи, тому доцільно розглянути таку економічну категорію як «стійкий інноваційний розвиток». Наприклад, Б.Є. Большаков, Є.Ф. Шамаєва визначають стійкий інноваційний розвиток як процес зростання спроможностей задоволення потреби системи, які є невичерпними, виражені в одиницях потужності, через підвищення якості управління й реалізації новацій, що забезпечують постійні темпи росту ефективності використання ресурсів і вищий дохід, зменшення витрат в

умовах негативних зовнішніх і внутрішніх тенденцій [16, с. 16]. Отже, стійкий інноваційний розвиток переорієнтовує виробничо-економічну систему підприємства на новий рівень функціонування, де економічні відносини відбуваються в горизонті «причина-наслідок» через синергетичні ефекти інтегрування середовищ функціонування.

Особливості видів розвитку підприємства в розрізі компонент формування дефініції наведено в табл. 1.

Вид розвитку, який обирає підприємство, фактично є філософією його функціонування.

Інновації в сучасних дослідженнях передбачають, крім НДДКР, управлінські дії, бізнес-мотиви, бізнесову діяльність та є здатністю створювати цінність для отримання комерційного ефекту для підприємства. Зокрема П. Лубуж, А. Ованесов, Ю. Мефтахутдинова підкреслюють, що загальним визначенням інновації є корисне нововведення, спрямоване на створення цінності для компанії [5, с. 20], тобто інновацією стає продукт, послуга, бізнес-рішення тощо, якщо воно функційне для підприємства.

Отже, розглядаючи підприємство, доречно використовувати бізнес-орієнтовані трактування інновації. Інновацією слід уважати континуум функціонування підприємства в прогресивному розвитку, що формує його потужність для трансформації в новий стан на підставі реалізації інноваційних процесів, використання потенціалу, застосування інноваційних бізнес-моделей діяльності, формування інноваційної спроможності та здатностей через процесні чи продуктові форми.

Для врахування економічної змістовності інноваційно орієнтованого розвитку звернімося до сутності інноваційно орієнтованої економіки та її порівняння з інноваційною економікою: інноваційна економіка – економіка, заснована на постійній взаємодії знань, технологій на базі сформованого інноваційного потенціалу, результатом яких є висока інноваційна активність на національних та міжнародних ринках інноваційних продуктів, а інноваційно орієнтована економіка – економіка, готова до взаємодії знань

Таблиця 1

Особливості видів розвитку підприємства в розрізі компонент формування дефініції

Вид розвитку	Формат розвитку	Процес розвитку	Результат розвитку
Економічний розвиток	Кількісна та якісна зміна	Зміна економічних станів	Забезпечення конкурентних переваг; зменшення витрат, підвищення прибутковості
Соціально-економічний розвиток	Соціально-економічна якісна зміна	Взаємодія соціальних та економічних суб'єктів й об'єктів	Зрушення соціально-економічного стану
Економіко-інноваційний розвиток	Якісні зміни	Динамічний процес, економічні та інноваційні зміни	Підвищення інновативності та якісна зміна економічного стану
Стійкий розвиток	Зміна якісного стану відповідно до встановлених меж у певний момент часу	Узгоджені зміни; керований розвиток; спрямований рух; збалансування змін	Підвищення гнучкості, підвищення адаптивності, досягнення цілей; гармонійний розвиток
Стійкий інноваційний розвиток	Перебудова системи до встановлених меж у певний момент часу	Зростання спроможностей; активна інноваційна діяльність	Забезпечення постійних темпів розвитку, збільшення доходів, зменшення витрат
Інноваційний розвиток	Трансформація системи в нову форму або стан	Інноваційні перетворення, інноваційні зміни, інноваційні процеси	Інноваційна активність, техніко-технологічне оновлення, прогресивна зміна економічного стану

і технологій через створення достатнього інноваційного потенціалу та сформовану інноваційну сприйнятливність суспільства [6, с. 12]. Трансформуючи зазначену онтологію, інноваційно орієнтований розвиток – це розвиток, забезпечений достатнім рівнем спроможностей, можливостей, що характеризує стан системи, у якій реалізуються інноваційно спрямовані дії за використання динамічних здатностей.

Інноваційно орієнтований розвиток можна трактувати як інноваційно скерований розвиток, розвиток, керований інноваціями, або ж розвиток, спрямований на інновації, розвиток, який поєднує зміни форми та еволюційні процеси. Отже, інноваційно орієнтований розвиток підприємства – це стан функціонування в керованому русі інноваційного континууму, у процесі якого постійно гармонізуються та вирівнюється за рівнем та напрямом інноваційна асиметрія функційних складників середовища виробничо-економічної системи.

Інноваційно орієнтований розвиток відповідно до обраної трискладової системи

формулювання дефініції можна конкретизувати так:

– за форматом: стан росту, сутність функціонування виробничо-економічної системи, ідеологічно спрямованої на прогресивний розвиток;

– за процесом: процес розвитку визначається обраним типом розвитку (економічний, стійкий, інноваційний) у керованому русі інноваційного континууму;

– за результатом: відмінним аспектом інноваційно орієнтованого розвитку є його вираження через цикл чи впорядкований хаос, що визначає результатом розвитку новий стан функціонування, новий рівень здатності виробничо-економічної системи.

Висновки з проведеного дослідження. Відповідно до компонентних складників поняття «розвиток» трактують за форматом, процесом досягнення та результатом. Неінноваційно спрямований розвиток фактично ґрунтується на кількісних нарощеннях економічних результатів, збільшенні обсягів виробництва, масштабів підприємства з малих до середніх та великих. Водночас

виробничо-економічна система практично не зазнає якісних змін, які зводяться до простої адаптації до викликів зовнішньосередовищних збурень. Кожний вид розвитку містить інноваційно орієнтований складник у його змісті або інструментах досягнення, наявна інтегрованість видів розвитку в єдине поняття. З урахуванням трактування інновації як континуум у функціонування під-

приємства в прогресивному розвитку, інноваційно орієнтований розвиток доцільно вважати інтегратором видів розвитку та розуміти як стан функціонування підприємства в керованому русі інноваційного континууму, у процесі якого постійно гармонізуються та вирівнюється, за рівнем та напрямом інноваційна асиметрія функціональних складників середовища виробничо-економічної системи.

Список літератури:

1. Пустовіт Л.О., Скопенко С.І., Сjuta Г.М., Цимбалюк І.В. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних сполучень. Довіра, 2000. 1018 с.
2. Анискин Ю.П. Управление корпоративными изменениями по критерию устойчивости : монограф. Омега-Л, 2009. 404 с.
3. Богатирьев І.О. Ефективність розвитку підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 8. С. 79–84.
4. Довбенко В.І. Перспективні проблеми розвитку підприємств: Соціально-економічні дослідження в перехідний період. *II щорічник наукових праць*. 2013. № 2. С. 507.
5. Надтока Т.Б. Соціальний розвиток промислового підприємства та механізми його управління: управлінські технології у рішенні сучасних проблем розвитку соціально-економічних систем: за заг. ред. О.В. Мартякової. Донецьк : ДонНТУ, 2011. С. 564–569.
6. Расвнёва О.В. Управление развитием предприятия: методология, механизмы, модели : монограф. ИЖЕК, 2006. 496 с.
7. Погорелов Ю.С. Категория развития та її експлейнарний базис: теоретичні та прикладні питання економіки. 2012. Вип. 27. Т. 1. С. 30–34.
8. Шубравська О. Сталий економічний розвиток: поняття і напрямки дослідження. 2015. № 1. С. 36–42.
9. Плуґіна Ю.А. Інтелектуальний розвиток: сутність поняття. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2011. № 36. С. 193–196.
10. Забродский В.А. Развитие крупномасштабных экономико-производственных систем. *Бизнес Информ*, 2000. 72 с.
11. Москаленко О.М. Випереджаючий економічний розвиток: теоретико-інституціональні засади і проблеми реалізації в Україні. 2014. № 8(633). С. 4–18.
12. Бармута К.А. Обеспечение устойчивого развития предприятия в условиях освоения инноваций: *Вестник ДГТУ*. 2010. Т. 10. № 8(51). С. 1274–1279.
13. Касс М.Е. Формирование стратегии инновационного развития предприятия на основе управления нематериальными активами : монограф. Н. Новгород : ННГАСУ, 2011. 159 с.
14. Турило А.М., Зінченко О.А., Турило А.А. Інноваційний розвиток як економічний закон ринкової системи господарювання. 2014. № 3(153). С. 31–37.
15. Корнух О.В. Економіко-інноваційний розвиток корпорації. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2014. № 3. С. 154–164.
16. Большаков Б.С., Шамаева Е.Ф. Моніторинг та оцінка новацій: Формалізація завдань в проектуванні регіонального сталого інноваційного розвитку. *Palmarium Academic Publishing (Германия)*, 2017. 219 с.

References:

1. Pustovit L.O., Skopenko S.I., Sjuta Gh.M., Cymbaljuk I.V. (2000). Slovyk inshomovnykh sliv: 23000 sliv ta terminologichnykh spoluchenj [Dictionary of foreign words: 23000 words and terminological phrases]. Dovira, 1018 p. (in Ukrainian)
2. Anyskyn Ju.P. (2009). Upravlenye korporatyvnymy yzmenenyamy po kryteryju ustojchyvosty [Corporate Change by the Sustainability Criterion]: monoghrf. Omega-L, 404 p. (in Ukrainian)
3. Bogatirov I.O. (2016). Yefektivnist rozvitku pidprijemstva: Formuvannya rinkovykh vidnosin v Ukraini [Efficiency of enterprise development: Formation of market relations in Ukraine]. № 8, pp. 79–84. (in Ukrainian)
4. Dovbenko V.I. (2013). Perspektyvni problemy rozvytku pidprijemstv: Socialjno-ekonomichni doslidzhennja v perekhidnyj period. II shhorichnyk naukovykh pracj [Perspective problems of enterprise development: Socio-economic studies in transition. II yearbook of scientific works]. No. 2, p. 507. (in Ukrainian)
5. Nadtoka T.B. (2011). Socialjnyj rozvytok promyslovogho pidprijemstva ta mekhanizmy jogho upravlinnja: upravlinsjki tekhnologhiji u rishenni suchasnykh problem rozvytku socialjno-ekonomichnykh system: za zagh. red. O.V. Martjakovoji [Social development of industrial enterprise and mechanisms of its management: management

technologies in the solution of modern problems of development of socio-economic systems]. Donecjk: DonNTU, pp. 564–569. (in Ukrainian)

6. Rajevnjeva O.V. (2006). Upravlinnja rozvytkom pidprijemstva: metodologhija, mekhanizmy, modeli [Management of enterprise development: methodology, mechanisms, models]: monoghrf. INZhEK, 496 p. (in Ukrainian)

7. Poghorjelov Ju.S. (2012). Kateghorija rozvytku ta jiji eksplejnarnyj bazys: teoretychni ta prykladni pytan-nja ekonomiky [Development Category and its Explanatory Base: Theoretical and Applied Issues of Economics]. Vyp. 27. T. 1, pp. 30–34. (in Ukrainian)

8. Shubravsjska O. (2015). Stalyj ekonomichnyj rozvytok: ponjattja i naprjamky doslidzhennja [Sustainable economic development: concepts and directions of research]. No. 1, pp. 36–42. (in Ukrainian)

9. Plughina Ju.A. (2011). Intelektualjnyj rozvytok: sutnistj ponjattja [Intellectual development: the essence of the concept]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*. No. 36, pp. 193–196. (in Ukrainian)

10. Zabrodskij V.A. (2000). Razvytye krupnomasshtabnykh ekonomyko-proyzvodstvennykh system [Development of large-scale economic and production systems]. *Byznes Ynform*, 72 p. (in Russian)

11. Moskalenko O.M. (2014). Vyperedzhajuchyj ekonomichnyj rozvytok: teoretyko-instytucionaljni zasady i problemy realizaciji v Ukrajinі [Advance Economic Development: Theoretical-Institutional Foundations and Problems of Implementation In Ukraine]. No. 8(633), pp. 4–18. (in Ukrainian)

12. Barmuta K.A. (2010). Obespechenie ustoychivogo razvitiya predpriyatiya v usloviyakh osvoeniya innovatsiy [Ensuring sustainable development of an enterprise in the conditions of innovation development]. *Vestnik DGTU*. T. 10. № 8(51), pp. 1274–1279. (in Russian)

13. Kass M.Ye. (2011). Formirovanie strategii innovatsionnogo razvitiya predpriyatiya na osnove upravleniya nematerialnymi aktivami: monoghrf. [Formation of strategy of innovative development of the enterprise on the basis of management of intangible assets]. N. Novgorod: NNGASU, 159 p. (in Russian)

14. Turylo A.M., Zinchenko O.A., Turylo A.A. (2014). Innovacijnyj rozvytok jak ekonomichnyj zakon rynk-ovoji systemy ghospodarjuvannja [Innovative development as an economic law of the market economic system]. No. 3(153), pp. 31–37. (in Ukrainian)

15. Kornukh O.V. (2014). Ekonomiko-innovacijnyj rozvytok korporaciji [Economic-innovative development of corporation]. *Marketyng i menedzhment innovacij*. No. 3, pp. 154–164. (in Ukrainian)

16. Boljshakov B.Je., Shamaeva E.F. (2017). Monitoryng ta ocinka novacij: Formalizacija zavdanj v proektu-vanni regionaljnogho stalogho innovacijnogho rozvytku [Monitoring and Evaluation of Innovations: Formalizing Tasks in Designing Regional Sustainable Innovative Development]. Palmarium Academic Publishing (Gher-manyja), 219 p. (in Ukrainian)